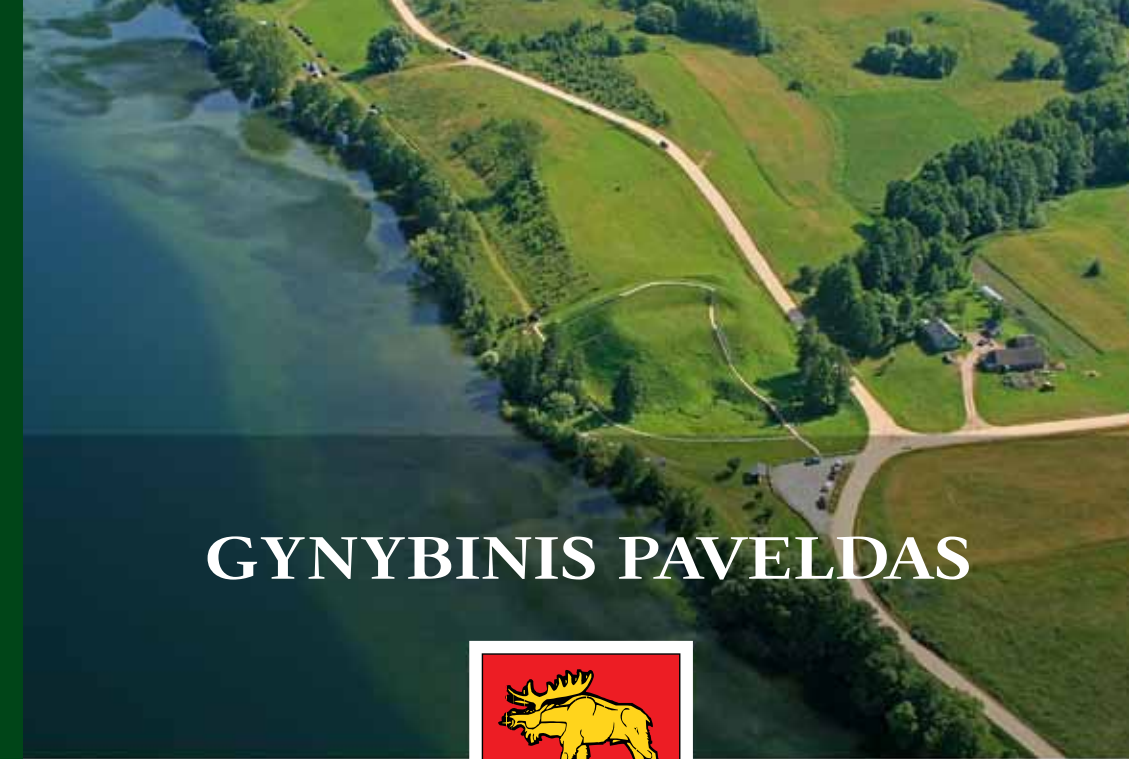
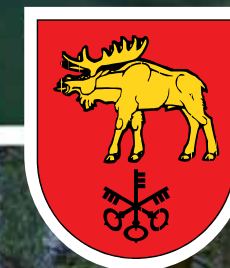

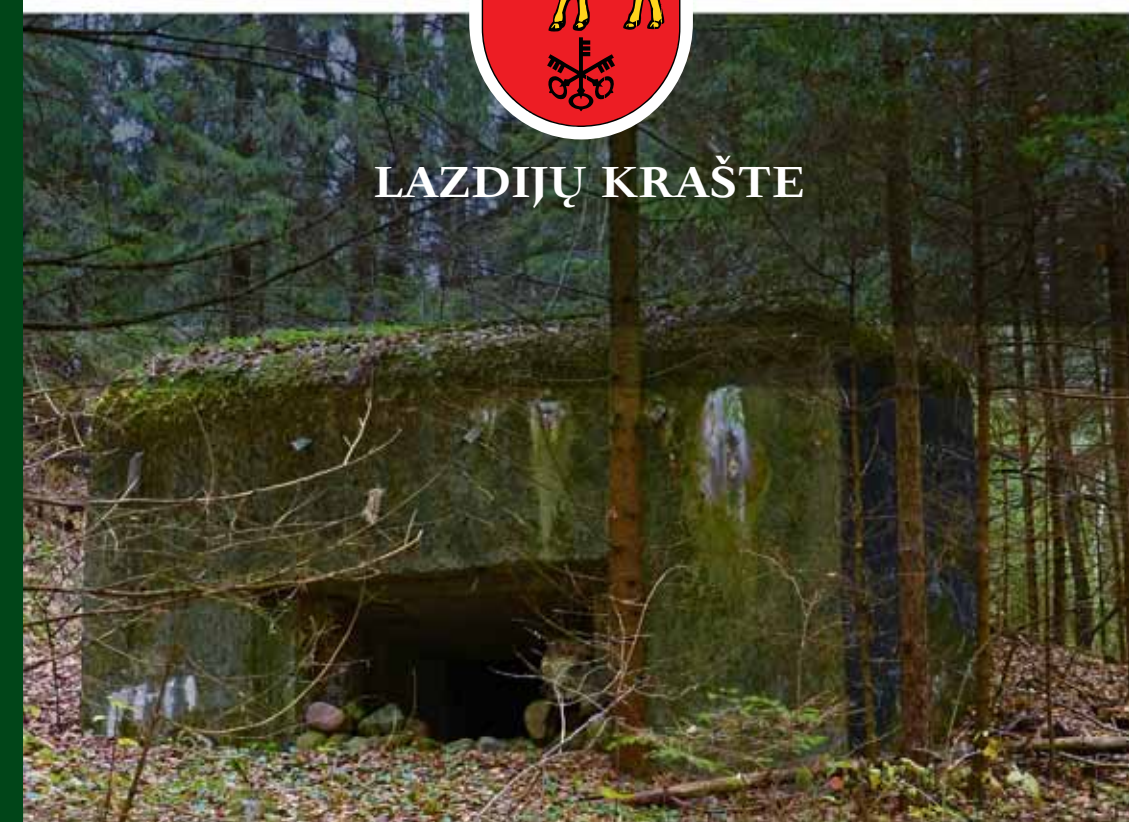
VšĮ „Lazdijų turizmo informacinis centras“
Vilniaus g. 1, LT-67106 Lazdijai, Lietuva
El.paštas turizmas@lazdijai.lt
<http://www.lazdijai-turizmas.lt>

GYNYBINIS PAVELDAS

LAZDIJŲ KRAŠTE

Gynybinis paveldas Lazdijų krašte

Gynybinio paveldo paminklai – viena iš įspūdingiausių Lietuvos kultūros paveldo paminklų grupių. Piliakalniai ir piliavietės, mūrinės pilys ir miestų gynybinės sienos, carinės tvirtovės ir sovietinių laikų karinės bazės, Nepriklausomos Lietuvos ir rezistencinių kovų gynybiniai įrengimai, Seimo blokados – atspindi visą krašto istoriją¹.

Iš gynybinio paveldo objektų Lazdijų krašte yra išlikę piliakalniai ir lauko fortifikaciniai statiniai.

¹Valstybinė paminklosaugos komisijos ir Kultūros paveldo akademijos tarptautinės konferencijos „Gynybinis paveldas Lietuvoje“ medžiaga; 2003 m. rugsėjo 26 d. Kaunas.

Lazdijų krašto piliakalniai

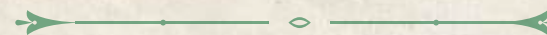
Lazdijų kraštui, kaip ir viso Lietuvos žemės paviršiaus susidarymui, didelės įtakos turėjo ledynai, kurie galutinai ištirpo 17–16 tūkstantmetyje pr. Kr. Ledynui tirpstant, susiformavo ežerai, upių slėniai. Didėjant sausumos plotams, plito tundros augmenija, iš pietų traukė prie šalto klimato pripratę žvėrys, vasarą atskrisdavo daugybė paukščių. Iš gretimų anksčiau apgyventų pietinių ir vakarinių sričių užklydavo šiaurės elnius medžioję žmonių būriai. Ilgainiui jie čia ir pastoviau įsikūrė.

Tuo metu ūkyje vis didėjo gyvulininkystės ir žemdirbystės reikšmė ir tarp gyventojų kildavo vaidų dėl patogesnės ūkininkavimo vietos. Be to, reikėjo apsaugoti bendruomenės turtą – bandą ir derlių. Todėl bronzos amžiaus pabaigoje sunkiai prieinamose vietose upių ir ežerų pakrantėse pradėdamos kurti įtvirtintos sodybos. Kalvos viršus buvo aptveriamas dviguba statinių tvora, o aptvaro viduje statoma ilgos stulpo konstrukcijos pastatas, suskirstytas į nedideles kamarėles, ar nedideli keturkampiai nameliai su židiniu asloje. Į aptvaro viduje esantį kiemą buvo suvaromi gyvuliai. Taip atsirado nauja gyvenviečių forma – piliakalniai. Piliakalnių šlaitai buvo lyginami, pilami didesni pylimai. Tokios tvirtovės buvo sunkiai įveikiamos net ir gerai organizuoti kariuomenė².

Lazdijų rajone priskaičiuojama 22 piliakalniai: Buniškių, Buteliūnų, Druskininkėlių, Elveriškės, Ežerėlio, Giraitės, Krikštonių, Kuklių, Maišymų, Mikyčių, Paliūnų, Papalazdijų, Paserninkų, Paveisininkų, Prelomčiškės, Rudaminos, Šlavantų, Ūdininkų, Verstaminų 1, 2, 3. Labiausiai turistų pamėgti ir lankomi – Rudaminos, Prelomčiškės ir Paveisininkų.

Didžiausias Lazdijų krašto piliakalnis – Rudaminos

Rudaminos piliakalnis su senovės gyvenviete – tai vienas žymiausių Užnemunėje gyvenusių jotvingių paminklų. Piliakalnio plotas 22,8 ha. Piliakalnis įrengtas buvusio ežero krante, ant aukštos kalno viršūnės. Ši kalva užima 2 ha, o jos aukštis – net 195 m virš jūros lygio. Kalvą juosia šlapios pievos ir pelkės. Ypač pelkėta rytinė ir šiaurės rytinė papėdė. Piliakalnis buvo įrengtas saugioje, gerai gamtos kliūčių apsaugotoje vietoje. Viršuje esančią ovalią, apie 80 m ilgio šiaurės – pietų kryptimi ir 60 m pločio aikštelę iš visų pusių žiedu juosia pylimas. Iš aikštelės pusės jis tik 1,25 – 3 m aukščio. Išorinė net 5 – 8 m aukščio pylimo pusė susilieja su kalvos šlaitu, todėl piliakalnis atrodo ypač aukštas ir stačiais šlaitais. Piliakalnio papėdėje dažnai buvo aptinkama lipdytų puodų šukių lygiu ar grublėtu paviršiumi, žiestos keramikos ir kitų radinių, tad 1965 metais tuometinio Lietuvos TSR MA Istorijos instituto ir Vilniaus Valstybinio V. Kapsuko universiteto archeologai ėmėsi tirti šį piliakalnį. R. Kulikauskienės ir P. Kulikausko vadovaujama ekspedicija piliakalnio aikštelėje ištyrė 220 m² plotą. Aptiktas kultūrinis sluoksnis su lipdytų bei žiestų puodų šukėmis, gyvulių kaulais ir kitais radiniais. Taip pat čia rasta buvusių židinių pėdsakų, o šalia jų – suanglėjusių grūdų liekanų. Nustatyta, kad šiame piliakalnyje gyvenę žmonės augino ne tik soras, avižas, rugius, miežius, bet ir žirnius bei pupas. Rasti ruošiniai bei metalurgų įrankiai rodo, kad geležiniai dirbiniai čia ne tik naudoti, bet ir gaminti. Apie to meto amatininkų meistriškumą liudija ir šiame piliakalnyje aptikta varinė pasidabruota segė su akutėmis, ji buvusi sulaužyta ir vėl sutaisyta.

Padarę pylimo pjūvį, archeologai išskyrė 4 jo supylimo etapus. Pylimui naudoti akmenys, rąstai ir molis. Tyrinėtojai nustatė, kad Rudaminos piliakalnis egzistavo jau nuo I tūkstantmečio pradžios. I – II tūkstantmečių sandūroje jis pertvarkytas – padidinta aikštelė, pastatyti ir akmenimis išgrįsti šlaitai, paaukštintas pylimas ir galbūt pastatytos naujos gynybinės sienos. Piliakalnis virto galinga tvirtove, saugojusia nuo kryžiuočių.

²Tekstas Lazdijų M. Gustaičio gimnazijos geografijos mokytojo, gido J. Malinausko.

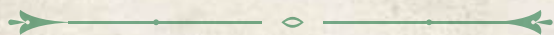
Apie jų antpuolius liudija ir pylime rasti strėlių antgaliai. Čia stovėjusi pilis ne kartą priešų buvo sudeginta. Paskutinį kartą šis piliakalnis jotvingių apgyvendintas X – XIII amžiuje.

Daugelis senųjų istorikų, tokių kaip T. Narbutas, vėliau J. Basanavičius, J. Totoraitis ir kiti, teigė, kad ant šio piliakalnio 1240 m. Rudaminos pilį pastatė kunigaikštis Ringaudas ir čia Mindaugas buvo vainikuotas Lietuvos karaliumi. Šią pilį 1381 m. sunaikino kryžiuočiai, pirmą kartą šturmui panaudoję naują ginklą – paraku šaudančias bombardas. Be to, J. Basanavičius Rudaminos piliakalnį siejo ir su kita pilimi – Vygando Marburgiečio kronikoje minimu Naujapiliu.

Vos per porą kilometrų nuo Rudaminos piliakalnio stūkso dar du piliakalniai. Į šiaurės vakarus nuo jo esantis Elveriškės piliakalnis dar vadinamas Eglynkalniu. Į šiaurę nuo Rudaminos piliakalnio nutolęs Gumbelių – Maišymų piliakalnis. Tiek Elveriškės, tiek Gumbelių – Maišymų piliakalnis savo dydžiu bei gynybiniais įtvirtinimais gerokai nusileidžia Rudaminos piliakalniui, tačiau, spėjama, kad jie sudarė vientisą gynybinę sistemą. I tūkstantmečio pabaigoje įrengti Elveriškės bei Maišymų – Gumbelių piliakalniai buvo Rudaminos piliakalnio priešpiliai.

Dabar piliakalnis sutvarkytas, pritaikytas turizmui, nuo piliakalnio iki Švč. Trejybės bažnyčios yra nutiestas pėsčiųjų takas, pavadintas Jotvingių taku. Ant piliakalnio kiekvienais metais Lazdijų kultūros centras organizuoja Lietuvos karaliaus Mindaugo karūnavimo dienos šventę.

Jotvingių palikimas – Prelomčiškės piliakalnis³

Dusios ežero vakarinėje pakrantėje, vos už 20 m nuo vandens, stūkso vienas didžiausių piliakalnių Metelių regioniniame parke. Statūs, 60 – 70 laipsnių kampu iki 12 m aukštyje kylantys piliakalnio šlaitai viršuje baigiasi didele beveik 40 m skersmens

aikšte. Piliakalnio šiaurine puse teka vasarą išdžiūstantis pusė kilometro nesiekiantis šaltiniuotas bevardis upelis. Tarp ežero ir piliakalnio matyti senojo vieškelio liekanos. <...>

Archeologai, žvalgę Prelomčiškių piliakalnio teritoriją, aplink jį kelių hektarų plote piliakalnio papėdėje rado gyvenvietės liekanas, keramikos dirbinių šukių su jotvingių kultūrai būdingais ornamentais. Pats piliakalnis priskiriamas I tūkstantmečiui – XIII amžiui. <...>

Šalia piliakalnio, dešiniame upelio krante už gyvenamosios sodybos, yra XVI – XVIII a. dvarvietės liekanos. Kultūriniame sluoksnyje ir dabar galima aptikti ornamentuotų koklių fragmentų, stiklo šukių, žiestosios keramikos. Tokių dvarelių ir dar senesnių gyvenviečių liekanų, kuriose galbūt išgyveno jotvingių palikuonys, aplink Dusios ežerą išsilaikė ne vienas, kai ši žemė atiteko Lietuvai po 1422 m. Melno taikos sutarties su Kryžiuočių ordinu. <...>

Senieji Padusio ir Prelomčiškės kaimų gyventojai vis dar tiki legenda apie išvaizdaus piliakalnio atsiradimą šalia Dusios ežero. Kadaise čia netoliese stovėjo didelis dvaras, kuriame tarnavo graži mergina. Apie jos grožį sklido gandai po visas apylinkes. Daug jaunikaitių važiuodavo jai pirštis, bet toji atsakydavo. Gandas pasiekė ir patį velnią, gyvenantį Dusios ežero vietoje – Pekloje. Pasivertęs dailiu jaunikaitiu jis pasipiršo

³Metelių regioninio parko direkcijos išleistas leidinys „Aplink Didžiuosius Dzūkijos ežerus“

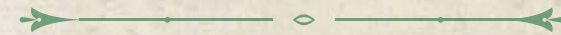
Prelomčiškės piliakalnis

merginai, toji sutiko tekėti, bet su viena sąlyga, kad šis per dvi dienas supils dailų kalnelį, ant kurio atšoks vestuves. Jau praėjus nakčiai didžioji dalis kalnelio buvo supilta. Merginai kilo įtarimas, ar tik ne su pačiu velniu bus susidėjusi. Nutarė su likimu nežaisti, paėmusi jauną gaidį po skvernu nulėkė prie ežero. Pasislėpusi medžių guote ji laukė vakaro, kad pamatytų, kaip jos jaunikis darbą atlieka. Mato, kaip jis iš vandenų išnyra ir toliau su pagalbininkais darbą tęsia. Paryčiui, dar nespėjus aušrai išaušti, nekantrusis gaidys sugiedojo, ir velnias su savo pagalba skradžiai ežere prasmego. Tą vietą žmonės Velnio duobe vadina, sako, kad joje dugno nėra. O kalnelis taip ir liko neužbaigtas.

Dabar piliakalnis sutvarkytas, pritaikytas turizmui, kadangi nuo piliakalnio atsiveria nuostabus peizažas, šis piliakalnis itin populiarius tarp Lazdijų krašto gyventojų ir turistų. Lazdijų kultūros centras prie Prelomčiškės piliakalnio ant Dusios ežero kranto kiekvienais metais organizuoja tradicinę Oninių šventę.

Veisiejo ežero pakrantėje stūksantis Paveisininkų piliakalnis

Paveisininkų piliakalnis su senovės gyvenvietę įrengtas Veisiejo ežero pusiasalyje esančios atskiros kalvos viršūnėje. Kalvą juosia ežeras ir pelkė. Piliakalnio šlaitai statūs iki 20 m aukščio, o viršuje dar 4 – 5 m pastatinti. Kalvos viršūnėje matyti 30 m ilgio ir 25 m pločio aikštelė, kurią žiedu juosia 1–3 m aukščio pylimas. Archeologinių tyrimų metu nustatyta, kad kalvoje, prieš įrengiant piliakalnį, buvo degintinis kapinynas. Čia rasti 27 kapai. Įtvirtinant piliakalnį pylimas buvo piltas 2 kartus ir tvirtintas akmenimis bei rąstais. Be to, papėdėje buvo iškasti 2 grioviai, skyrę piliakalnį nuo gretimos aukštumos. Šiaurinėje ir rytinėje piliakalnio papėdėse aptikta senovės gyvenvietės liekanų. Vykdamas archeologinius tyrinėjimus, čia rasta židinių, stulpaviečių, ūkinių duobių pėdsakų bei grublėtosios keramikos šukių. Piliakalnio ir gyvenvietės komplekse rasti radiniai datuojami I – II tūkst. po Kr. pradžia. Paveisininkų piliakalnio su gyvenvietę teritorijos plotas 3,6 ha.

Anksčiau piliakalnį galima buvo aplankyti tik iš Veisiejo ežero pusės, atplaukus valtimi arba baidare. Dabar piliakalnis yra sutvarkytas, pritaikytas turizmui, nutiestas medinis takas per pelkę iki piliakalnio.

Partizaniniai statiniai

Tokio masto ir trukmės partizaninis karas, vykęs Lietuvoje 1944 – 1953 m., retas pasaulio istorijoje. Niekieno iš dalies neremiamas ir nepalaikomas maža tauta organizuotai beveik dešimtmetį priešinosi galingai totalitarinei valstybei. Lietuvišką partizanų statybą galima skirstyti į sekančias grupes: miško stovyklos, bunkeriai, slėptuvės.⁴

Dainavos apygarda apėmė dabartinius Alytaus, Lazdijų ir Varėnos rajonus ir besiribojančias Marijampolės, Prienų, Trakų, Šalčininkų rajonų dalis – beveik visą Dzūkiją. Kaip ir visoje Lietuvoje, tik praėjus frontui, ankstyvą 1944-ųjų rudenį miškingoje Dzūkijoje būrėsi vyrai, pasirengę kovai su antrąja sovietų okupacija. Būriams ėmė vadovauti buvę Lietuvos kariuomenės karininkai, puskarininkiai, policininkai, šauliai, mokytojai – visuomenėje autoritetą turintys asmenys.⁵

Pagal laisvės kovų dalyvio Gedimino Karausko pasakojimus (jo tėvelis Juozas Karauskas buvo partizanų ryšininkas) Lazdijų krašte buvo daug Dainavos partizanų būrio bunkerių ir slėptuvių. Pagrindinė jų dislokacijos vieta buvo dabartinėse Krosnos, Šeštokų, Būdviečio, Lazdijų, Teizų, Šventėžio, Seirijų seniūnijose. Laisvės kovų dalyvis atmena, jog buvo apie 5 bunkerius Kalniškės miške, Miškinių kaime, 2 bunkeriai Bestraigiškės kaime, prie Rudaminos gyvenvietės, Giraitės miške, kuris NKVD buvo aptiktas ir jame sušaudyti 5 partizanai. Buvusios slėptuvės laisvės kovų dalyviui yra žinomos šios: Juozo Karausko sodybos ūkiniame pastate, Vaitkevičiaus sodyboje Mikniškių kaime, pas Urmanavičių sodyboje Naujojoje Kirsnoje, Janulevičiaus sodyboje Delnicos kaime. Stovyklavietė buvo Kalniškės miške, ten bazavosi apie 120 partizanų, čia ir vyko didysis Kalniškės mūšis (1945 m. gegužės 16 d.). Dabar Kalniškės mūšio vieta yra pritaikyta turizmui, čia Lazdijų kultūros centras kasmet organizuoja renginius mūšio metinėms paminėti.

Lauko fortifikacija – bunkeris

⁴Valstybinė paminklosaugos komisijos ir Kultūros paveldo akademijos tarptautinės konferencijos „Gynybinis paveldas Lietuvoje“ medžiaga; 2003 m. rugsėjo 26 d. Kaunas.

⁵Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centras, „Už laisvę ir tėvynę“, 2004 m.

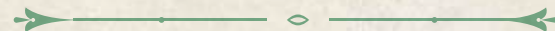
Lauko fortifikacija Lazdijų krašte

Fortifikaciniai statiniai paprastai yra skirstomi į patvariusius arba ilgalaikius ir lauko arba laikinuosius. Lauko fortifikaciniai statiniai nuo patvariųjų skiriasi keletu požymių: pagal statybos laiką, naudojamas medžiagas ir pobūdį. Lauko fortifikacinius statinius dažniausiai stato jau karo veiksmų metu, naudojama medžiagas, esančias vietoje, kurioje vyksta arba tikėtina vyks karo veiksmas. Patys statiniai dažniausiai nepasižymi sudėtingumu, yra paprastos konstrukcijos <...>.⁶

Iš lauko fortifikacinių įrenginių norime išskirti naujųjų laikų (XVI a. vid. – XIX a. vid.) Vainežerio senovės gynybinį įtvirtinimą, vadinamą „Okopka“ ir II-ojo pasaulinio karo laikų statinius – bunkerius.

Vainežerio senovės gynybinis įtvirtinimas, vadinamas okopka

Lauko fortifikacijos suklestėjimą paskatino karo Nyderlanduose patirtis, kai įvairiais įtvirtinimais buvo stiprinamos senosios pilys ar bandoma blokuoti tvirtovės įgulą apsupant ją vidine apgulties linija (kontrilinija) ir išorine linija (cirkumlinija). Šiose linijose būdavo įrengiami įvairių formų įtvirtinimai: redučiai, redunai, hornverkai, kronverkai ir kitokie statiniai, kuriems pastatyti būdavo naudojama žemė ir medis. Lietuvoje lauko fortifikacija buvo naudojama rečiau, čia buvo mažiau gyventojų, disponuojama mažesniais finansais, o ir objektai nebuvo tokie svarbūs, išskiriant Smolensko ir Rygos įtvirtinimus. Didžiausią šiame laikotarpyje⁷ išlikusių, o galbūt pastatytų lauko fortifikacinių statinių grupę sudaro įtvirtintos stovyklos. Tai daugiausia įvairios fosa ir pylimu apjuostos aikštelės, turinčios ovalo ar stačiakampio formą, retais atvejais pritaikytos flanginei gynybai. Lietuvoje turima keletas tokių įtvirtinimų – Belvederis, Jurbarko rajone, 1,5 km nuo Seredžiaus, Volai (Biliūnai) 1,25 km nuo autostrados Kaunas – Klaipėda, netoli Biliūnų dvarvietės, Vainežeris Lazdijų rajone, Veisiejų regioniniame parke, Ančios ežero pietiniame kampe bei Mirabelis Kupiškio rajone, 5 km į pietryčius nuo Kupiškio, Mirabelio kaime.⁸

Vainežerio senovės gynybinis įtvirtinimas, vietos žmonių vadinimas „Okopka“, yra fortifikaciniai XVII – XVIII a. įrengimai, kurie dažnai vadinami „šančiais“. Piliakalnis yra pietiniame Ančios ežero krante. Iš šiaurės ir rytų supa ežeras, o iš pietų ir vakarų – pieva. „Okopka“ – tai ovalaus plano lygaus lauko plotas, apvestas 6 m aukščio, viršūnėje 8 – 15 m pločio pylimu šlaitais. Pylimu apsupta aikštelė yra daugiau nei 60 m ilgio, 40 m pločio. Aikštelės vidaus didesnėje dalyje yra iki 3 m, o rytiniame gale iki 5 m gylis dauba. Pylimas ir aikštelė apaugę dideliais medžiais. Buržuazinės Lietuvos metais skautai atkasė raudonų plytų keturkampį mūrą. Vietinis dvarininkas tą mūrą išardė ir plytas panaudojo statyboms. Plytos buvo nestandartinės, rankų darbo. Vietos gyventojas Bolesius Grabauskas gimęs 1892 m. pasakojo, kad 1812 m. šiame kalne buvo prancūzų apkasai – „Okopai“ ir dėl to jis vadinamas „Okopkos kalnu“, o 1863 m. čia slėpėsi sukilėliai, tačiau priartėjus caro kariuomenei jie pasitraukė į Ilgininkų miškus. Šalia Vainežerio gynybinių įtvirtinimų yra Vainežerio dvaro parkas, šie objektai sudaro vientisą turizmo lankomų objektų kompleksą.

Vainežerio dvaro parkas – tai kultūrinių ir gamtinių vertybių visuma: dvarvietė, kuri istoriją skaičiuoja septynis šimtmečius (nuo XVI a. iki XX a. pr.) ir šimtmetis parkas.

Vainežerio dvaro valdytojai – V. Kapočius, M. Oginskis, J. Masalskis, M. Žinevas, I. Tiškevičius, I. Ablamavičius ir jo dinastija bei E. Murauskas. Vainežerio dvaro rūmai iškilo XVIII a. Šalia buvo užveistas parkas, sodai. Tame pačiame amžiuje dvaras buvo pradėtas vadinti Justinavu. Po I-ojo Pasaulinio karo jis vėl buvo pradėtas vadinti Vainežerio dvaru. Šiuo metu išlikusių dvaro pastatų nėra. Sodybos fragmentai

⁷ (XVI a. vid. – XIX a. vid.)

⁸ Valstybinė paminklosaugos komisijos ir Kultūros paveldo akademijos tarptautinės konferencijos „Gynybinis paveldas Lietuvoje“ medžiaga; 2003 m. rugsėjo 26 d. Kaunas.

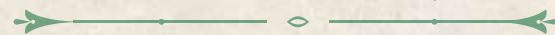
yra įtraukti į respublikinį kultūros vertybių išaiškinamųjų paminklų sąrašą. Vainežerio parką pusiau skiria Vainežerio ežeras. Bendras parko plotas apie 10 ha.⁹

Daugiau kaip prieš du šimtus metų, žmogaus ranka sodintas ir apie šešiasdešimt metų paliktas gamtos globai parkas dar ir šiandien džiugina apsilankiusįjį, mena Emiliją Pliaterytę.¹⁰ Šiame Justinavo dvare mirė kapitonė, pėstininkų pulko I-os kuopos vadė, grafitė, 1831 m. sukilimo dalyvė, lietuviškoji Žana D'ark Emilija Pliaterytė. Iš čia karstas su velionės palaikais valtele Ančios ežeru bei Baltosios Ančios upe buvo slapta gabenamas į Kapčiamiesčio bažnyčią. Pamaldos buvo laikomos slapta, naktį, uždaroje bažnyčioje ir palaidota Kapčiamiesčio kapinėse. Vainežerio dvaro parke ir Kapčiamiestyje dabar yra pastatyti paminklai 1831 metų sukilimo Lietuvoje didvyrei Emilijai Pliaterytei.

Dabar Vainežerio gynybiniai įtvirtinimai, vadinama „Okopka“ ir Vainežerio dvaro parkas yra pritaikyti turizmui. Tai viena iš populiariausių ir labiausiai lankomų turistinių vietų.

Bunkeriai – xx amžiaus fortifikacijos rūšis

Bunkeriis – gynybinis požeminis karinis įtvirtinimas. Bunkeriai XX amžiaus fortifikacijos rūšis. Dažniausiai buvo statomi gelžbetoniniai bunkeriai.

Antrojo pasaulinio karo metu Tarybų Sąjungos pradėta statyti fortifikacinė Molotovo linija. Ši linija ėjo per aneksuotas Lietuvos, Baltarusijos, Ukrainos ir Lenkijos teritorijas.

Gynybos linija buvo prastai suprojektuota ir įrenginėta paskubomis. Iš daugiau kaip 1,5 tūkstančio Lietuvos teritorijoje suplanuotų kazematų pavyko pastatyti vos 101. Tačiau daugumoje buvo atlikti tik betonavimo darbai, o pilnai parengtų gynybai nebuvo

visiškai. Dėl šios priežasties Molotovo linija neatlaikė staigaus Vermachto puolimo ir buvo per kelias dienas pralaužta.¹¹

Šiandien Lazdijų rajono savivaldybėje yra priskaičiuojama apie 41 bunkerį. Daugiausia bunkerių yra Kapčiamiesčio seniūnijoje, jų čia priskaičiuojama apie 19, Lazdijų seniūnijoje 10, Būdviečio – 5, Kučiūnų – 4, Lazdijų miesto seniūnijoje – 2, o Veisiejų seniūnijoje 1 bunkeris. Šie bunkeriai sulaukia ypatingo dėmesio tiek tarp turistų, tiek tarp vietos gyventojų. Nei vienas iš jų nėra pritaikytas turizmui ir dauguma yra privačiose žemėse.

¹¹Wikipedija – laisvoji enciklopedija.

⁹Veisiejų regioninio parko direkcijos išleistas lankstinukas „Vainežeris“

¹⁰Wikipedija – laisvoji enciklopedija.

Vainežerio kaimas,
Kapčiamiesčio sen.,
Lazdijų raj.

Ančios ež.

VAINEŽERIO PARKO IR GYNYBINIŲ ĮTVIRTINIMŲ SCHEMA

